

Trgovačka čaršija

Branislav Nušić

Beogradska trgovačka čaršija zaslužuje svoju naročitu istoriju, i po njenim trgovinsko-političkim težnjama i po njenome učešću u javnome životu i po fizionomiji koju ona tako naglo menja.

Pod trgovačkom čaršijom smatrala se današnja Ulica kralja Petra, koja polazi od Saborne crkve pa ide Zerekom do Dorćola. Ta je ulica doskora nosila ime Dubrovačke, ranije Trgovačke ulice, a još ranije zvala se prosto čaršija. U to doba, delila se ona na tri dela: Glavna čaršija, Zerek i Dorćol. U ovome člančiću pozabavićemo se Glavnom čaršijom koja polazi od Saborne crkve i ide do raskršća Knez Mihailove i Kralja Petra ulice. Danas se u tome delu čaršije ponosno dižu zgrade ćir-Mihajla Pavlovića, gazda-Milana Pavlovića, Narodna banka, osnovna škola i gvozdена kuća Benciona Buli, ali ta ulica nije bila postidna ni pre pola veka, pa ni ranije. Još tada su se u toj ulici dizale ponosne zgrade, kao Mitropolija, Staro zdanje i Sloga.

No nije to fizionomija zgrada koja zaslužuje svoju istoriju, već fizionomija same čaršije koja je za nekoliko decenija pretrpela neverovatan preobražaj. Ne može čovek čisto verovati da je za tako mali broj godina izumrla gotovo cela čaršija i da danas u celom njenom najživljem delu nema ni jedne stare firme a retko koje ili gotovo ni jedno od imena sa tih firmi da je još u životu.

Stoga i hoću da bacim jedan pogled na tu čaršiju kakva je ona izgledala između pedesetih i šesetih godina prošloga veka.

Hajde da zajedno šetamo kroz tadanju čaršiju, te da se sećamo pojedinih firmi ili, ukoliko ih se mi ne sećamo, da prizovemo stare ljude, koji će nam rado pričati o tim starim, dobrim vremenima.

Podimo od današnje kafane "Znaka pitanja", pa hajdemo tom stranom, kraj Narodne banke sve do Spasićeve zadužbine (palate "Sloge"). Kad taj red svršimo, mi ćemo se opet vratiti te početi od crkve pa levom stranom.

Na samome uglu bila je kuća čuvenoga Ećim-Tome. Tu se sad diže kuća mase Stefanovića, do nje, i sad postoji onakva kakva je bila nekad, kuća koju je sebi sazidao i u njoj živeo znameniti Petar Ičko, a tu je bila i prva srpska pošta a zatim osnovna škola.

Eno prođite i sad kraj te kuće i navirite u srednji prozor donjeg sprata, pa ćete videti kako je u pragu ragastova usečena (a docnije popunjena) rupa, kroz koju su se pisma bacala, dok je bila Pošta.

Staro zdanje zidao je knez Mihailo četrdesetih godina. Na uglu je bila kafana kod "Jelena", pa je kao firma postojao i jelen od bronze na samom uglu. Docnije, kad je knez Aleksandar nazidao zdanje na pijaci (današnju opštinu), pa to bilo novo zdanje, prozvala se kuća u Dubrovačkoj ulici Staro zdanje a još docnije "Grand hotel". U zdanju kod "Jelena" davane su nekada i pozorišne predstave a tu je bila i "Ilirska kasina".

Od Pošte pa do Staroga zdanja bio je zid. U Starome zdanju bila je tada apoteka kod "Srpskog grba" koju su držala braća Aca i Paja Jovanovići. No to nije najstarija beogradska apoteka. Starija je bila Delinijeva, koja se najpre nalazila na Dorćolu u Davičovom hanu.

U suterenu Staroga zdanja (gde je malo docnije bio J. Odavić) bila je radnja Braće Dimitrijevića boltadžije a do njih je držao kafanu kod "Repate zvezde" Nikola Todorović, otac reditelja Narodnog pozorišta Save Todorovića, kojega su zbog te firme i prozvali "Nikola Repača".

Od Zdanja je, kao i danas, išla ulica (danas Gračanička) a preko puta Zdanja na uglu bila je radnja Manojla Stefanovića i Nikole Pejnovića boltadžija, do njih odmah Vasa terzija pa onda Jovan Živković ćurčija, otac generala Mihaila Živkovića (Gvozdenog); do Živkovića na uglu, gde je sad Narodna banka, bio je čuveni bakalin (prva delikatesna radnja) Hadži Dimitrije

Rošu, čija je kćer majka Glavinića, biv. predsednika opštine. Taj red prekida opet ulica (današnja Car-Lazareva) pa onda preko puta na uglu bio je Kapra bakalin, pa Braća Kasnar, prodavci igračkaka, do njih Sava Sopović boltadžija a do njega Karađorđeva kuća (Sloga) u kojoj je bila radnja sa turskim espapom Lambre Papa-Đorđa a za njom galanterista Dimitrije Lazarević, otac pok. dr Radmila Lazarevića i na uglu bankarska radnja "Molerović i Fičo".

E hajde sad opet da se vratimo Sabornoj crkvi. Toga se svi još dobro sećate da je do crkve, gde je sad osnovna škola, bilo Beogradsko čitalište koje je osnovano četrdeset šeste godine. U dućanima koji su bili pod samim čitalištem bio je Ruso saraf, pa do njega Riga berberin, otac Vljaka Dimitrijevića, poznijeg sopstvenika kupatila. Posle plotu, koji je od čitališta vodio, bio je sokačić koji vodi na Kalemegdan (produženje Gračaničke ulice). U sokačiću bila je knjigovezačka radnja Vinklerova, kod kojega je stanovao i umro 1847. god. Joakim Vujić. Onda agentura za nirnberški espap Solarovića (strica generala Solarovića), do njega Ž. Đorđević boltadžija, otac dr Voje Đorđevića, do njega Nikaruši koji je držao radnju sa sitnicama, igračkama i nirnberškim espapom, pa do njega Đorđe Belkić, ded pokojnog glumca Đorđa Belkića. U istom dućanu, gde je bio Belkić, bili su malo docnije Karabiberović i Svilokosić. Do njih je bio Miša Arsenijević koji je najduže u toj čaršiji sačuvao svoju firmu. Pa onda dolazi Luča bakalin (otac dr Demostena Nikolajevića), a do njega Luča ćurčija (otac pok. Đene i Mite Bimbića), pa onda Nastas Vujić (brata Koste Vujića, profesora) i Joca Živković boltadžija.

Mada sam, verovatno, koga i zaboravio, tek tako je izgledao taj deo čaršije tada. A koliko se danas izmenilo! Prođite pa pročitajte današnje firme. Ono što je karakteristično to je da je tih godina većina firmi srpskih. Po broju su jaki i Cincari, a Jevrejin i Švaba, svega po jedan.

Da vam kažem još neke sitnice iz te čaršije. Kirije su dućanske, bogami, još tada bile od 10 do 15 dukata, što je srazmerno vrlo velika kirija i prema današnjim. To je samo znak da je trgovina u tome delu čaršije bila pre osamdeset godina jača i življa no danas. Uostalom, stari trgovci iz te čaršije pričaju da nisu zatvarali radnje bez 200 dukata pazara.

Šta li će od današnje čaršije zateći hroničar koji kroz osamdeset godina, ovako kao ja danas, prošetati njome?